

НЕЕКВІВАЛЕНТНИЙ ОБМІН ЯК СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕДУМОВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ

©2023 ЄМЕЦЬ В. В.

УДК 339
JEL: D63; F01; F13; F42

Ємець В. В. Нееквівалентний обмін як стратегія формування передумов для економічного розвитку в розвинених країнах

Система світових господарських відносин, що сформувалася, функціонує на основі механізму, що передбачає асиметричний рівень «вигод» для розвинених країн і країн, що розвиваються. Внаслідок цього американець, швед або, наприклад, швейцарець споживає в 40 разів більше ресурсів Землі, ніж середній сомалієць, їсть у 75 разів більше м'яса, ніж індієць, і спалює в 150 разів більше електроенергії, ніж середній нігерієць. Цю статистику можна довго продовжувати, але достатньо сказати, що навіть середня кішка в Англії споживає вдвічі більше білків, ніж звичайний житель Африки. Відповідно до звіту вчених, опублікованому Королівським товариством, дитина в розвиненій країні споживає в 30–50 разів більше води, ніж його одноліток у країні, що розвивається. У 2010 р. майже мільярд людей не отримав необхідного мінімуму калорій, незважаючи на те, що в середньому з 1969 р. по 2005 р. споживання калорій у світі зросло на 15%. Водночас у країнах Близького Сходу, Північної Африки, Південної Азії та Африки на південь від Сахари сьогодні менше ніж на 5,5 долара в день живе більше людей, ніж 1990 р. Підтримка існуючого порядку ґрунтується на кількох економічних «стовпах», які унеможливають зміни сформованих підвалин на користь слабших економік. Такими стовпами є: наявність у більш розвинених країнах технологій, виробничих потужностей, людського та фінансового капіталу, що дає можливість виробляти затребувані на ринку товари з високою доданою вартістю, що забезпечує розвиток механізму нееквівалентного обміну; функціонування глобальної фінансової системи, що сприяє формуванню надлишку фінансового капіталу в розвинених країнах та його дефіцит у країнах, що розвиваються; привабливість образу розвинених країн як напряму для еміграції, освіти, подорожей, купівлі житлової та нежитлової нерухомості та інших інвестицій. Суттєва частина природних, фінансових і людських ресурсів більш слабких країн так чи інакше залучаються до національного надбання більш розвинених, посилюючи їх загальний рівень ресурсозабезпеченості, конкурентоспроможності та ефективності, зумовлюючи подальший розрив у розвитку між країнами «першого світу» та «інших світів».

Ключові слова: нееквівалентний обмін, розвинуті країни, країни, що розвиваються.

Табл.: 3. **Бібл.:** 10.

Ємець Вадим Вікторович – кандидат економічних наук, експерт, ДП «Держзовнішінформ» (вул. Загородня, 15, Київ, 03150, Україна)

E-mail: 888steam@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8747-2961>

UDC 339
JEL: D63; F01; F13; F42

Yemets V. V. Non-Equivalent Exchange as a Strategy for Forming the Preconditions for Economic Development in Developed Countries

The established system of global economic relations functions on the basis of a mechanism that provides for an asymmetric level of "benefits" between developed and developing countries. As a result, an American, Swede or, for example, a Swiss consumes 40 times more of the Earth's resources than the average Somali, eats 75 times more meat than an Indian and burns 150 times more electricity than the average Nigerian. These statistics could go on and on, but suffice it to say that even the average cat in England consumes twice as much protein as the average resident of Africa. According to a report by scientists published by the Royal Society, a child in a developed country consumes 30 to 50 times more water than a child of the same age in a developing country. In 2010, nearly one billion people did not get the minimum amount of calories they needed, despite the fact that global calorie consumption increased by an average of 15% between 1969 and 2005. Meanwhile, more people in the Middle East, North Africa, South Asia and sub-Saharan Africa live on less than \$5.50 a day today than in 1990. The maintenance of the existing order is based on several economic "pillars", which make it impossible to change the established foundations in favor of weaker economies. Such pillars are: availability of technology, production capacity, human and financial capital in more developed countries, which makes it possible to produce goods in demand on the market with high added value, which ensures the development of the non-equivalent exchange mechanism; the functioning of the global financial system, which contributes to the formation of a surplus of financial capital in developed countries and its deficit in developing countries; attractiveness of the image of developed countries as a destination for emigration, education, travel, purchase of residential and non-residential real estate, and other investments. A significant part of the natural, financial and human resources of weaker countries, one way or another, are involved in the national property of more developed ones, increasing their overall level of resource security, competitiveness and efficiency, leading to a further gap in development between the countries of the first world and "other worlds".

Keywords: non-equivalent exchange, developed countries, developing countries.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 10.

Yemets Vadym V. – PhD (Economics), Expert, SE "Derjzovnishinform" (15 Zahorodnia Str., Kyiv, 03150, Ukraine)

E-mail: 888steam@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8747-2961>

Аспект нееквівалентного обміну між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, на наш погляд, є одним із найбільш цікавих та актуальних для дослідження й осмислення в

економічній теорії, що вивчає міжнародні відносини. З'ясування та виявлення механізмів функціонування нееквівалентного обміну в міжнародних відносинах дає можливість не тільки наблизитися до розуміння

суті глобальних економічних процесів, а й напрацювати досвід, який може бути використаний у майбутньому в контексті розробки стратегій відбудови економіки України в повоєнний період.

Питання, що включають аспекти нееквівалентного обміну в Україні досліджував В. М. Геєць [1]. Питанням нееквівалентного обміну та соціальної нерівності у світовій економіці присвячена наукова праця Є. М. Суліми [5]. У своїх роботах вчений О. О. Довжик займався дослідженнями питань ціноутворення та еквівалентності міжгалузевого товарообміну [2]. Дотичною темою до питання нееквівалентного обміну займався український вчений Л. Л. Мельник [4]. Дослідження, пов'язані з нееквівалентністю обміну в системі контрактних відносин, проводив український вчений М. А. Йохна [3]

Основним завданням цієї статті є дослідження механізму функціонування нееквівалентного обміну в міжнародній економіці для застосування відповідного досвіду у стратегіях економічного розвитку України.

Саме по собі економічне поняття нееквівалентності обміну товарів на перших етапах входження в академічну науку було прерогативою марксистської економічної теорії, яка фокусувалася на тому, що існує капіталістичний клас, який завдяки нееквівалентному обміну товарів у взаємодії з іншими соціальними класами, присвоює собі додану вартість і таким чином розширює капітал, яким володіє. Поступово поняття нееквівалентного обміну товарів почало використовуватися і для опису механізмів взаємодії між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються. На наш погляд, концепція нееквівалентного обміну якнайкраще описує одну з існуючих властивостей системи світових господарських відносин на сучасному етапі розвитку. І саме за збереження «status quo» розвинутими країнами в цій царині часто спостерігаються запеклі баталії на міжнародній арені під маскуванням антидемпінгових розслідувань, впровадження нетарифних бар'єрів, забезпечення міжнародного пільгового кредитування та ін. Саму ж глибинну сутність цих процесів описано нижче.

Система світових господарських відносин, що сформувалася, функціонує на основі механізму, який передбачає асиметричний рівень «вигод» між розвиненими та країнами, що розвиваються. Внаслідок цього американець, швед або, наприклад, швейцарець споживає в 40 разів більше ресурсів Землі, ніж середній сомалієць, їсть у 75 разів більше м'яса, ніж індієць і спалює в 150 разів більше електроенергії, ніж середній нігерієць. Цю статистику можна довго продовжувати, але достатньо сказати, що навіть середня кішка в Англії споживає вдвічі більше білків, ніж звичайний житель Африки. Відповідно до звіту вчених, опублікованому Королівським товариством [6], дитина в розвиненій країні споживає в 30–50 разів

більше води, ніж його одноліток у країні, що розвивається. У 2010 р. майже мільярд людей не отримав необхідного мінімуму калорій, незважаючи на те, що в середньому з 1969 р. по 2005 р. споживання калорій у світі зросло на 15%. Водночас у країнах Близького Сходу, Північної Африки, Південної Азії та Африки на південь від Сахари сьогодні менше ніж на 5,5 долара на день живе більше людей, ніж 1990 року.

Підтримка існуючого порядку ґрунтується на кількох економічних «стовпах», які унеможливають зміни сформованих підвалин на користь слабших економік. Такими стовпами є:

- 1) наявність у більш розвинених країнах технологій, виробничих потужностей, людського та фінансового капіталу дає можливість виробляти затребувані на ринку товари з високою доданою вартістю, що забезпечує розвиток механізму нееквівалентного обміну;
- 2) функціонування глобальної фінансової системи, що сприяє формуванню надлишку фінансового капіталу в розвинених країнах і його дефіцит у країнах, що розвиваються;
- 3) привабливість образу розвинених країн як напрямку для еміграції, освіти, подорожей, купівлі житлової та нежитлової нерухомості та інших інвестицій.

Різна ступінь становлення основних чинників виробництва означає, що розвинені країни (звичай ресурсно-дефіцитні), отримуючи переважно сировинні товари з найбільш відсталих держав і переробляючи їх, закладають у ціну суттєву премію, яка називається доданою вартістю. В результаті одиниця трудової години, витраченої в переробній галузі розвинутої країни, істотно відрізняється від одиниці праці видобувної промисловості країни, що розвивається. З табл. 1 видно загальні відмінності між рівнем доданої вартості, що виробляється на душу населення в розвинених країнах і країнах, що розвиваються.

Таблиця 1

Додана вартість в промисловості на душу населення, у цінах 2015 р., дол. США

	1995	2000	2005	2010	2018
Світ (206 країн)	1048	2000	2005	2010	1700
Країни, що розвиваються (150 країн)	334	400	512	719	997
Китай	367	563	895	1622	2726
Індустріальні країни (56 країн)	3821	4454	4832	4878	5425

Джерело: складено за [9].

Тобто, середній рівень доданої вартості на душу населення в розвинених (індустріальних) країнах суттєво перевищує аналогічний показник у країнах,

що розвиваються, при цьому відставання останніх пов'язане передусім з тим, що Китай теж віднесений до цієї групи.

Показником, який добре ілюструє те, як рівень розвитку країни впливає на формування нееквівалентності обміну між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, є мультиплікатор доданої вартості, який показує, у скільки разів національна обробна промисловість збільшує вартість сировини. За деякими дослідженнями, величина відповідного мультиплікатора має такий рівень. Для таких країн, як: Болгарія, Ісландія, Норвегія, Македонія, Туреччина, його величина перебуває на рівні 3 або більше. Для таких країн, як: Данія, Естонія, Греція, Кіпр, Латвія, Нідерланди, Польща, Румунія, цей мультиплікатор перебуває на рівні від 3 до 5. Для Іспанії, Франції, Литви, Угорщини, Португалії, Словаччини,

Фінляндії, Великої Британії цей рівень становить більше 5, але менше 7. ЄС-27, Чехія, Італія, Мальта, Словенія, Швеція переробляють сировину в готову продукцію з мультиплікатором, який перевищує 7, але менший чи дорівнює 10. І в топі такі країни, як: Австрія, Німеччина, Бельгія, Ірландія, Люксембург – рівень мультиплікатора перевищує 10 і сягає 20.

На жаль, такі дані доступні переважно для розвинених країн, проте навіть із цих показників можна легко зробити висновок щодо асиметричності в економічних вигодах від взаємної торгівлі між розвиненими країнами, що експортують переважно готову продукцію, та країнами, у структурі експорту яких домінує сировинна складова (такими, наприклад, як країни Африки та Латинської Америки) (табл. 2).

Структурні економічні відмінності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, хоча і є основними причинами постійного відставання остан-

Таблиця 2

Стан поточного рахунку платіжного балансу країн Африки, Латинської Америки та ЄС-15 у 2022 р., млрд дол. США

Країни Африки		Країни Латинської Америки		Країни ЄС-15	
Ангола	12,6	Аргентина	-4,2	Австрія	17,8
Бенін	-4,2	Бразилія	-53,6	Бельгія	-5,3
Буркіна-Фасо	0,1	Болівія	-0,2	Данія	53
Бурунді	-13,6	Беліз	-0,2	Фінляндія	-7,3
Гамбія	-4,3	Гаїті	-0,5	Франція	-56
Гана	-3,2	Гватемала	1,2	Німеччина	173
Гвінея	-0,9	Гондурас	-2	Греція	-23
Замбія	11,9	Домініканська Республіка	-6,3	Ірландія	57,8
Камерун	-4	Колумбія	-21,5	Італія	-30
Кенія	-5,2	Коста-Рика	-2,4	Люксембург	6,2
ДРК	-1,1	Мексика	-18	Нідерланди	93,8
Лесото	-4,5	Нікарагуа	-0,2	Португалія	-3,1
Ліберія	-2,9	Панама	-3	Іспанія	8,1
Малаві	-12,2	Парагвай	-2,8	Швеція	28,5
Мозамбік	-22,3	Перу	-9,9		
Намібія	-10,2	Уругвай	-2,6		
Нігерія	-0,7	Чилі	-27		
Руанда	-10,9	Еквадор	2,1		
Сенегал	-12,1				
Танзанія	-1,7				
Того	-0,3				
Уганда	-10,1				
Ефіопія	-4,1				
ПАР	3,7				
Південний Судан	-0,1				

Джерело: складено за [10].

ніх, проте ці процеси підтримуються й особливостями функціонування глобальної фінансової системи.

Найважливішою такою особливістю є те, що основними глобальними резервними валютами є валюти розвинених країн: долар США, євро, фунт стерлінгів, єна, швейцарський франк. Серед країн, що розвиваються, лише китайський юань у 2016 р. був включений МВФ до «кошика» спеціальних прав запозичення, проте він має лише часткову конвертованість.

Для країн, що розвиваються, це означає перманентне перебування у програшних умовах як учасника зовнішньоекономічних відносин. Це, передусім, пов'язано з тим, що розвинені країни мають широкі можливості для емісії грошового еквівалента, який можна «отоварити» практично в будь-якій точці планети, отримавши таким чином будь-які ресурси, необхідні для підтримки власних економік. Емісія розвинених країн обумовлює мляву глобальну інфляцію, від якої, насамперед, страждають ті ж слабо розвинені країни. З іншого боку, емісія країн зі слабкими валютами обмежується їхніми золотовалютними резервами або обертається руйнівними девальваціями.

Ще одна особливість функціонування глобальної фінансової системи, яка ставить у більш невідповідні умови країни, що розвиваються, пов'язана з вищою вартістю фінансових ресурсів для таких країн. Пояснити це можна наявністю різних суб'єктивних та об'єктивних чинників, проте реальність така, що бюджетні дефіцити та дефіцити поточних рахунків покриваються позиковими коштами, залученими під процентні ставки, що істотно перевищують аналогічні ставки в більш розвинених країнах (табл. 3).

Таблиця 3

Вартість кредитних ресурсів у деяких європейських та африканських країнах у другій половині 2023 р., %

Європейські країни		Африканські країни	
Туреччина	44	Зімбабве	160
Білорусь	10,5	Мозамбік	24,1
Румунія	8	Руанда	15,78
Сербія	7,75	Ангола	18,5
Македонія	6,8	Нігерія	14,32
Чехія	7,75	Сейшели	9,68
Норвегія	5,5	Єгипет	20,25
Албанія	4,25	Сенегал	8,57
Велика Британія	5,5	Намібія	11,5
Зона євро	4,75	Маврикій	9,5
Швеція	4,1	Ботсвана	6,76

Джерело: складено за [7].

Як наслідок, на обслуговування зовнішніх боргів у низці африканських країн витрачається сума,

що перевищує 30% загальних бюджетних асигнувань із тенденцією до збільшення питомої ваги. Що, своєю чергою, обумовлює постійне скорочення витрат на медицину, освіту, інфраструктурні проекти та ін. А також необхідність подальшого залучення кредитів, як правило, ще під менш вигідні умови.

Ще один аспект, що зумовлює асиметричність отримання вигод від економічних відносин, пов'язаний із існуванням можливості практично вільного виведення коштів з країн, що розвиваються, на користь розвинених під різними прикриттями. Для цього, крім уже згаданих (нееквівалентного обміну, режимів конвертованості валют та диференціації відсоткових ставок), запроваджено такий механізм, як забезпечення функціонування анонімних компаній, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю переважно в юрисдикціях передових країн (Британія, США, Франція, Нідерланди, Сінгапур, Китай, хоча формально останні дві належать до країн, що розвиваються, та ін.). Функціонування офшорних компаній дає можливість вилучити істотну частину ВВП країн, що розвиваються, шляхом їх використання при здійсненні широкого ряду міжнародних ділових маніпуляцій, пов'язаних як з «білими» угодами, так і з тіньовими і навіть кримінальними операціями (включно з торгівлею наркотиками, незаконною торгівлею зброєю, санкційними товарами, відмиванням корупційної ренти тощо). Враховуючи, що практично всі офшорні операції проходять через платіжні системи, пов'язані з центральними банками розвинутих країн, вони фактично здійснюються за їхньою мовчазною згодою, з усіма наслідками для країн третього світу. «З 1970 по 2010 р., за оцінками доповіді TJN, з економік, що розвиваються (всього 139 країн), пішло від 7,3 до 9,3 трлн дол. (у середньому на рік виходить близько 200 млрд дол.). З урахуванням відсотків та інших видів доходів реальна величина цих капіталів набагато перевищила 15 трлн дол. Якби ці гроші не були виведені до офшорів, бідні країни вже могли б розплатитися із зовнішніми боргами та серйозно прискорити свій розвиток» [8].

Слід зазначити, що функціонування офшорів тісно пов'язане як з економічними аспектами, так і з соціально-культурними. Так, образ західного світу асоціюється із соціальною стабільністю та толерантністю, благополуччям, належною роботою державних інститутів, величезною монументальною історичною спадщиною та ін., що сприяє формуванню бажань у еліт більш відсталих країн інвестувати в бізнес, нерухомість, освіту, туризм метрополій.

І насамкінець варто згадати експлуатацію більш розвиненими країнами людських ресурсів менш розвинених країн. Для заповнення недостатнього людського капіталу розвиненими країнами використовується широкий інструментарій у рамках міграційних політик – починаючи з безкоштовних навчальних

програм для іноземців і закінчуючи «лотереями» – «зелена карта» у США та «блакитна карта» в Європі. В результаті реалізації відповідних політик більшість міжнародних мігрантів (59% у 2013 р.) проживали в найбільш розвинених країнах світу. Із загальної кількості міжнародних мігрантів, що проживає в розвинених країнах (135,6 мільйонів осіб), 60% (81,9 мільйона осіб) народилися в інших розвинених країнах, інші 40% (53,7 мільйона осіб) походять із інших країн. Із загальної кількості міжнародних мігрантів, що живуть у країнах, що розвиваються (95,9 мільйона), 86% (82,3 мільйона) походять з інших країн і лише 14% (13,7 мільйона) – з розвинених країн [10].

Серед негативних наслідків для країни – донора людських ресурсів слід зазначити:

1. Зниження виробничого потенціалу країни та погіршення якості кадрового забезпечення промисловості, будівництва, транспорту та інших галузей економіки внаслідок відтоку висококваліфікованих спеціалістів та зменшення чисельності економічно активного населення.
2. Збіднення інтелектуального середовища, ерозія та розпад інтелектуальної спільноти та дефіцит професійної робочої сили, що потребує витрат на поповнення втраченого висококваліфікованого потенціалу.
3. Погіршення демографічної ситуації в країні-донорі.

З іншого боку, в країнах-реципієнтах спостерігаються такі позитивні економічні ефекти:

1. Пом'якшення проблеми зайнятості завдяки ліквідації дефіциту робочої сили.
2. Поліпшення рівня та якості життя населення та розвиток сфери послуг, будівництва та сільського господарства внаслідок неவிбагливості трудових мігрантів у виборі робіт, малопривабливих для місцевого населення.
3. Стимулювання додаткової зайнятості, утворення додаткових робочих місць і розвиток інфраструктури, спричинене попитом іноземних робітників на товари та послуги.
4. Висококваліфіковані фахівці, які здобули освіту в інших країнах, приносять приймаючим товариствам «чистий прибуток», дозволяючи без попередніх витрат отримати більшу віддачу. Так, у США іноземне походження мають 60% авторів найбільш цитованих праць з фізики та 30% – з інших природничих наук;
5. Вирішення демографічної проблеми. У планах ЄС – залучення до 2050 р. 40 млн мігрантів, США – до 100 млн. Суттєва частина природних, фінансових і людських ресурсів більш слабких країн так чи інакше залучаються до національного надбання більш розвинених, посилюючи їх загальний рівень ресурсозабезпеченості, конкурентоспроможності та ефективності, зумовлюючи подальший розрив у

розвитку між країнами першого світу та «інших світів».

ВИСНОВКИ

Подолання розриву між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, можливе лише за умови структурних змін в економіці останніх. Ці процеси мають супроводжуватися розгортанням виробництв із середньою та високою доданою вартістю в бідних країнах, а також забезпечення механізмів більш справедливого перерозподілу фінансових ресурсів у глобальному масштабі. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 7–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2016.01.007>
2. Довжик О. О. Аналіз особливостей ціноутворення в Україні та еквівалентність міжгалузевого товарообороту. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 61–66. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/13.pdf>
3. Йохна М. А. Економічна влада та нееквівалентний обмін у системі контрактних відносин. *Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна*. 2006. Вип. 103-1. С. 94–100.
4. Мельник Л. Л. Цінова політика держави в контексті нееквівалентних міжгалузевих відносин в АПК. *Аграрний вісник*. 2012. № 2. С. 13–19. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/2_2012/4.pdf
5. Суліма Є. М. Джерела глобальної соціальної нерівності та шляхи подолання поляризації глобального суспільства. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. № 18. С. 64–67. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1520/1/04sempgs.pdf>
6. Official website of the Royal Society of Great Britain. URL: <https://royalsociety.org/journals/>
7. TradeEconomics. URL: <https://tradingeconomics.com/country-list/lending-rate?continent=africa>
8. Tax Justice Network. URL: <https://taxjustice.net/reports/>
9. The United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). URL: <https://www.unido.org/publications>
10. Worldbank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD>

REFERENCES

- Dovzhyk, O. O. "Analiz osoblyvostei tsinoutvorennia v Ukraini ta ekvivalentnist mizhhaluzevoho tovaroborotu" [Analysis of Pricing in Ukraine and Equivalence of the Cross-Sectoral Trade]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, iss. 15 (2017): 61-66. <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/13.pdf>
- Heiets, V. M. "Ekonomika Ukrainy: ključovi problemy i perspektivy" [Ukraine's Economy: Key Problems and Prospects]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2016): 7-22. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2016.01.007>

Melnyk, L. L. "Tsinova polityka derzhavy v konteksti neekvivalentnykh mizhhaluzevykh vidnosyn v APK" [The Price Policy of the State in the Context of Non-equivalent Inter-branch Relations in the Agro-industrial Complex]. *Ahrosvit*, no. 2 (2012): 13-19. http://www.agrosvit.info/pdf/2_2012/4.pdf

Official website of the Royal Society of Great Britain. <https://royalsociety.org/journals/>

Sulima, Ye. M. "Dzherela hlobalnoi sotsialnoi nerivnosti ta shliakhy podolannia poliaryzatsii hlobalnoho susplstva" [Sources of Total Social Irregularity and Ways of Overcoming the Polarization of Global Community]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu*

imeni Ivana Franka, no. 18 (2004): 64-67. <http://eprints.zu.edu.ua/1520/1/04sempgs.pdf>

Tax Justice Network. <https://taxjustice.net/reports/>

The United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). <https://www.unido.org/publications>

TradeEconomics. <https://tradingeconomics.com/country-list/lending-rate?continent=africa>

Worldbank. <https://data.worldbank.org/indicator/BN.CAB.XOKA.CD>

Yokhna, M. A. "Ekonomichna vlada ta neekvivalentnyi obmin u systemi kontraktnykh vidnosyn" [Economic Power and Non-equivalent Exchange in the System of Contractual Relations]. *Naukovi pratsi DonNTU. Seriya ekonomichna*, no. 103-1 (2006): 94-100.

УДК 339.9
 JEL: F13; F15
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-44-51>

РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН КРАЇН АФРИКИ

©2023 **ВАРЛАМОВА М. Л., РОМАНЕЦЬ Т. П.**

УДК 339.9
 JEL: F13; F15

Варламова М. Л., Романець Т. П. Розвиток торговельно-економічних відносин країн Африки

Африка є важливим торговельним партнером для багатьох країн світу, незважаючи на те, що більшість її країн характеризуються порівняно низьким рівнем конкурентоспроможності на міжнародній арені. Розвиток торговельно-економічних зв'язків між країнами Африки може сприяти підвищенню економічного добробуту, зміцненню регіональної безпеки та миру. Однак інтеграційні процеси ускладнені політичною нестабільністю, внутрішніми конфліктами та значною різницею між країнами за рівнем економічного розвитку. З одного боку, перспективність розвитку торговельно-економічних відносин, а з іншого — складність його реалізації підкреслюють актуальність теми дослідження. У статті здійснено аналіз показників експорту, імпорту, сальдо торговельного балансу, географічної структури торгівлі, експорту-імпорту країн Африки з Україною. Аналіз торговельно-економічних відносин країн Африки дозволив установити, що частка експорту та імпорту Африки наразі складає менше 3%. Починаючи з 2013 р. спостерігається суттєве перевищення імпорту над експортом, що негативно впливає на економіку регіону. В результаті аналізу торгівлі всередині регіону та з іншими регіонами встановлено, що обсяги внутрішньорегіональної торгівлі становлять 13,7%, що свідчить про більш високий рівень торговельно-економічної взаємодії країн Африки з іншими регіонами світу. Створення континентальної зони вільної торгівлі в перспективі може підвищити обсяги взаємної торгівлі країн, але наразі суттєвих змін не відбулося. Для України країни Африки також є важливими торговельними партнерами, у торгівлі з ними спостерігається позитивне сальдо торговельного балансу.

Ключові слова: зовнішня торгівля, торговельно-економічні відносини, Африка, експорт, імпорт, торговельний баланс.

Рис.: 10. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 10.

Варламова Марія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: m.varlamova@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7111-1136>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57193522218>

Романець Тетяна Павлівна – бакалавр кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: romanets.t@donnu.edu.ua

UDC 339.9
 JEL: F13; F15

Varlamova M. L., Romanets T. P. Development of Trade and Economic Relations of African Countries

Africa is an important trading partner for many countries worldwide, despite the fact that most of its countries are characterized by a relatively low level of competitiveness on the international stage. The development of trade and economic relations among African countries can contribute to economic prosperity, strengthen regional security, and promote peace. However, integration processes are complicated by political instability, internal conflicts, and significant differences between countries in terms of economic development. On the one hand, the prospects for the development of trade and economic relations, and on the other hand, the complexity of implementation emphasize the relevance of the research topic. The article analyzes indicators such as export, import, trade balance, geographical structure of trade, and the export-import relationship between African countries and Ukraine. The analysis of trade and economic relations of African countries reveals that the share of Africa's export and import is currently less than 3%. Since 2013, there has been a significant excess of imports over exports, negatively impacting the region's economy. As a result of the analysis of intra-regional and inter-regional trade, it was found that the volumes of intra-regional trade account for 13.7%, indicating a higher level of trade and economic interaction between African countries and other regions of the world. The creation of a continental free trade area in the future may increase the volumes of mutual trade between countries, but significant changes have not occurred yet. African countries are also important trading partners for Ukraine, with a positive trade balance in their favor.

Keywords: foreign trade, trade and economic relations, Africa, export, import, trade balance.

Fig.: 10. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 10.